

KIRAAT İLMİNDE LAFİZ-TELAFFUZ ÖRTÜŞMESİ BULUNMAYAN ELİF ZİYADELİ KELİMELERİN VAKF VE VASL DURUMU

THE WAQF AND WASL STATUS OF WORDS WITH ADDED AL-ELİF THAT LACK WORD- PRONUNCIATION CORRESPONDENCE IN THE SCIENCE OF QIRAAT

Mehmet KARA

Marmara Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

mekara5734@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2350-9323

ÖZ

Geliş Tarihi:

28.07.2025

Kabul Tarihi:

11.09.2025

Yayın Tarihi:

28.09.2025

Anahtar Kelimeler

Kıraat,
Telaffuz,
Elif,
Vakf,
Vasl.

Keywords

Qiraat,
Reading,
al-Elif,
al-Waqf,
al-Wasl.

Hiz. Osman döneminde çoğaltılan ve literatürde mesahif-i Osmaniye olarak anılan mushafların kendine özgü birtakım imla özellikleri vardır. Resm-i Osmani olarak isimlendirilen mesâhif-i Osmâniyye'nin bu özelliği dolayısıyla bazı kelimelerde lafız-telaffuz örtüşmesine aykırı olarak harf ziyadesi veya hazfı ya da bir harfin başka bir harfle değişimi (ibdal), kelimelerin bitişik veya ayrı yazımı (vasl-fasl) gibi özel durumlar söz konusudur. Kur'an-ı Kerim tilavetinde vakf ve vasl, genelde resm-i Osmani'yi esas alıp kelimenin resmine tabi olmak suretiyle kelimenin son harfini sakın kılmak şeklinde yapılmaktadır. Dolayısıyla lafızda sabit olan bir harfin isbat edilerek, hazfedilmiş bir harfin ise hazfedilerek vakf yapılması resme tabi olmanın bir gereğidir. Bununla beraber sonunda ziyade harf bulunduğu için lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmayan bazı kelimelerde ziyade harfin dikkate alınıp alınmaması bağlamında Kur'an tilavetinde vakf veya vasl hataları oluşabilmektedir. Zira sonunda ziyade elif bulunan kelimelerin bir kısmında söz konusu olan vakf ve vasl uygulamaları, ilgili kelimenin resmine muvafakat veya muhalefet açısından farklı olabilmektedir. Bu nedenle lafız-telaffuz örtüşmesi söz konusu olmadığında ve bu konudaki rivayetlere de vâkıf olunmadığında mezkûr kelimelerde vakf veya vasl hatası yapılabilmektedir. İşte bu çalışmada, zikri geçen durumlarda vakf yapılırken resme değil, kıraat imamlarından nakledilen rivayetlere tabi olunmasının ve bu tür kelimelerin okunuş keyfiyetini belirten rivayetlerin bilinmesinin önemi üzerinde durulmaktadır.

ABSTRACT

The Qur'anic manuscripts that were reproduced during the caliphate of 'Uthmān ibn 'Affan are known in Islamic scholarly literature as *Masahif 'Uthmaniyya*. These manuscripts possess unique orthographic features, referred to as *Rasm al-'Uthmani*. Due to this orthography, there are certain cases in which the written form of the text does not align exactly with its pronunciation. Such cases include the addition or omission of letters, the substitution of one letter for another (*ibdal*), and the joined or separate writing of words (*wasl-fasl*). In the recitation of the Qur'an, the rules of *waqf* and *wasl* are generally based on the *Rasm al-'Uthmani*. When a reciter performs *waqf*, they are required to pronounce the letters that are present in the script and omit those that are not. However, in some cases where additional letters appear at the end of certain words, errors in *waqf* or *wasl* can occur if the reciter is uncertain whether to consider these extra letters. For example, in some words containing an additional *alif* at the end, practices of *waqf* and *wasl* differ according to the readings transmitted from the Qur'anic reciters (*qurrā*). Therefore, knowing these narrations is essential for correct recitation.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1752822>

Atıf/Cite as: Kara, M. (2025). Kıraat ilminde lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmayan elif ziyadeli kelimelerin vakf ve vasl durumu. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(3), 1553-1565.

Giriş

Hız. Osman tarafından istinsah ettirilen ve mesahif-i Osmaniyye olarak bilinen mushafların imlaya yönelik kendine özgü bazı hususiyetleri vardır. Bilindiği üzere kitabet, telaffuz edilen harflerin seslerini temsil eden resme/hatta yönelik birtakım remizlerden oluşmaktadır. Bir kelimenin yazımında aslanan herhangi bir ziyade, hazif, ibdal vb. şeyler olmaksızın harflerin zatı ve sayısı bakımından lafız-telaffuz örtüşmesinin mümkün olmasıdır. Her ne kadar Kur'an'daki kelimelerin çoğu, lafız-telaffuz mutabıklığını ifade eden resm-i kıyasiye uygun ise de mesahif-i Osmaniyye'nin yazım özelliğini ifade eden resm-i Osmani'ye özgü ziyade, hazif, ibdal, fasl-vasl gibi birtakım özellikler nedeniyle bazı kelimelerde lafız-telaffuz örtüşmesinin mümkün olmadığı durumlar bulunmaktadır (Bennâ, 1987, s. 1/82; Hamed, 2016, s. 102; İsmâil, 2012, s. 37).

Kur'an'daki bazı kelimelerin harflerinde, "قام أحمد" cümlesinde olduğu gibi, bazen lafız ve telaffuz bakımından müsavilik söz konusu iken "عَمْرُو" kelimesinde olduğu gibi bazen lafız telaffuzdan ya da "الرَّحْمَنُ" kelimesinde olduğu gibi bazen de telaffuz lafızdan fazla olabilmektedir (İbn Dehhân en-Nahvî, 1986, s. 1). Bu demektir ki bazen kelimenin lafzı telaffuzuna bazen de telaffuzu lafzına uygun düşmemektedir (Şemlül, 2006, s. 18). Diğer bir deyişle Kur'an kelimelerinin bir kısmının lafzı telaffuzuna göre harf bakımından eksik ya da fazla olabilmektedir.

Med harfî bulunmadığı hâlde medli okunması gereken ya da med harfî bulunduğu hâlde medli okunmaması gereken kelimeler de bu kapsamdadır. Sahih bir Kur'an tilaveti için ülkemiz mushaflarında özellikle ayet içerisindeki bu tür kelimelerde ilgili harfin altına tilaveti yönlendirici "مد" ve "قصر" ifadeleri eklenmiştir. Böylece kelimedeki bir harfin med veya kasr ile okunması gerektiğini belirten bu ilavelerle, ilgili kelimeye aşına olmayan bir okuyucunun muhtemel tilavet hatasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Mesahif-i Osmaniyye'nin lafız-telaffuz bağlamında kendine özgü birtakım özellikleri vardır. Nitekim bir harfin hazfı veya isbatı (Dâni, 2010, s. 170 vd.), ziyadesi veya noksanlığı (Dâni, 2010, s. 340 vd.), farklı bir harf olarak yazımı (bedel) (Dâni, 2010, ss. 357, 398, 487-503) hemzenin makabli cinsinden yazımı (Dâni, 2010, ss. 335-339), iki kelimenin birleşik veya ayrı yazımı (vasl-fasl) (Dâni, 2010, ss. 459-486), bir kelimenin iki farklı kıraatten birine göre yazımı gibi resm-i Osmani ile ilgili olarak altı kaide zikredilmektedir (Hamed, 2016, s. 103 vd.; Sâlih, 2006, s. 20 vd.; Şemlül, 2006, s. 30 vd.).

Kur'an-ı Kerim'in tilavetinde vakf ve vasl, kelimenin resmine tabi olmak suretiyle yapılmaktadır. Bu meyanda lafızda/resimde sabit olan bir harfî isbat ederek, hazfedilmiş bir harfî ise hazfederek vakf yapılması resme tabi olmanın bir gereğidir. Zira vakf, rivayete bağlı olarak istisna edilen yerlerin dışında genellikle resme tabidir (Nasr, 1994, s. 196). Hafs'ın (ö. 180/796), resm-i Osmani gereği lafızda ziyade elifin bulunduğu "سَلَّاسِلًا" kelimesinde elifin isbatı ve hazfiyle olmak üzere iki şekilde vakf yapılması, lafızda ziyade elifin bulunduğu "تَمُودًا" kelimesinde ise vakfta ve vaslda bu elifi hazifile okuması, "vakfta resme tabi olunması gerekir" şeklinde anılan kuralın rivayete ittibaen geçerli olmayabileceğinin bir örneğidir. Zira kıraatin, tabi olunması gereken bir gelenek olduğu bilinmektedir (Nasr, 1994, s. 197).

Cemi müzekker gâib zamiri olan vâv sonrası (Örneğin el-Bakara 2/6: "كَفَرُوا") izâfet sebebiyle nûn'u hazfedilen cemi müzekker sâlimler (Örneğin el-Bakara 2/46: "مَلَأُوا رِيَهُمْ"; Kamer 54/27: "مُرْسِلُوا النَّاقَةَ"; Yunus 10/90: "بَنُوا إِسْرَءِيلَ"), kelime sonundaki hemzenin vâv olarak resmedildiği kelimeler (Örneğin Yûsuf 12/85: "تَفْتَرُوا", Tâhâ 20/18: "أَتَوَكُّؤُا", Furkân 25/77: "يَغْنِيؤُا"), resm-i Osmani gereği sonuna elif ziyade edilen sözcüklerdendir (İbn Necâh, 2002, s. 2/78 vd.; Maşalı, 2015, ss. 161-164; Sâlih, 2006, ss. 28-30; Şemlül, 2006, s. 37). Bu tür ifadelerde mevcut ziyade eliflerin -Kur'an-ı Kerim derslerinde tecrübe edilebildiği kadarıyla- ilgili kelimenin vakfında veya vaslında tilavet hatasına neden olmadığı düşünülerek bu çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir.

Sonunda ziyade elif bulunan kelimelerin bir kısmında rivayete bağlı olarak kıraat imamlarından nakledilen vakf ve vasl uygulaması, ilgili kelimenin resmine muvafakat veya muhalefet açısından farklı olabilmektedir. Bu nedenle bazı kıraat imamlarına göre lafız-telaffuz örtüşmesi söz konusu olmadığından ve bu konudaki rivayetlere de vâkıf olunmadığından mezkûr kelimelerde vakf veya vasl hatası yapılabilmektedir. İşte bu çalışmada, vakf veya vaslda tilavet hatasına neden olabileceği düşünülen aşağıdaki ziyade elifli kelimeler özelinde bir inceleme yapılması yönünde bir tercihte bulunulmuştur:

1. Kıraat ilminde *el-Elifâtü's-seb'a* olarak isimlendirilen (Osman, 1998, s. 136) birinci tekil şahıs zamiri (nefs-i mütekellim vahdeh) "أَنَا", istidrak edatı olan "لَكِنَّ" ile birinci tekil şahıs zamiri "أَنَا"nın birleşiminden oluşan "لَكِنَّا" lafzı, Ahzâb Sûresi'ndeki "الظُّنُونَا", "الرَّسُولَا" ve "السَّيِّلَا" kelimeleri (el-Ahzâb 33/10, 66, 67) ve İnsân Sûresi'ndeki "سَلَّاسِلَا" ile "قَوَارِيرَا" ifadeleri (el-İnsân 76/4, 15, 16) olmak üzere yedi kelimenin sonunda resm-i Osmani gereği bulunan ziyade elifler, lafız-telaffuz örtüşmediği için, vakf veya vaslda hatalı okumaya neden olabilmektedir.

2. Kur'an'da dört farklı sûrede (Hûd 11/68; el-Furkân 38; el-Ankebût 29/38 ve en-Necm 53/51) geçen “تَمُودًا” kelimesi de resm-i Osmani gereği sonunda ziyade elif bulunan kelimelerdendir. Ülkemiz mushaflarında vaslta medli okunmaması için bu kelimenin altına “قصر” ifadesi eklenmiştir. Vakfta nasıl okunacağı konusunda ise lafza yani ziyade elife itibar edilip edilmemesi özelinde tilavet hatası yapılabilmektedir. Bu itibarla söz konusu kelimelerin hem vakf hem de vasl durumundaki okunuşuna dair kıraat imamlarından nakledilen okuyuş farklılıklarının bilinmesi önem arz etmektedir.

3. Kökü itibariyle son harfinin “vâv” olmasından ötürü sonu illetli olan “أَوْ يَعْفُوا” (el-Bakara 2/237), “لَتَنْتَلُوا” (er-Ra’d 13/30), “لَنْ نَدْعُوا” (el-Kehf 18/14), “وَأَنْ أَتَلُوا” (en-Neml 27/92) ve “لَيَرْيُوا” (er-Rûm 30/39) muzârî fiilleri sondaki ziyade elifler nedeniyle, lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmadığı için, vakf veya vaslta hatalı okunmaya ihtimallidir. Bu nedenle ziyade eliften dolayı vaslta medli okunmasının önüne geçmek için ülkemiz mushaflarında uzatılmaması gereken harfin altında “قصر” ifadesine yer verilmiştir. Vakf durumunda nasıl okunacağı konusunda ise Kur'an okuyucusu tereddüt yaşayabildiğinden bu fiiller çalışmamızın kapsamı içerisinde kısaca değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada ziyade elif nedeniyle tilavette hatalı okuyuşa ihtimali bulunan mezkûr kelimelerin vakf ve vasl durumundaki tilavet keyfiyeti incelenmektedir. Zira ilgili kelimelerde lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmadığı ve söz konusu kelimelerin vakf veya vasl durumlarıyla ilgili rivayetler de tam olarak bilinmediği için Kur'an-ı Kerim derslerinde tilavet esnasında hatalı okuyuşlarla karşılaşılabilir. Bu itibarla ilgili kelimelerin tilavetinde vakf veya vasl durumunda ziyade elifin dikkate alınıp alınmaması özelinde kıraat imamlarından nakledilen muhtelif okuyuşlara vâkıf olunması hedeflenmektedir. Bu özelliği dolayısıyla ilgili kelimelerin vakf ve vasl durumlarını inceleyen böyle bir çalışmanın tilavet pratiği açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın ilk kısmında, kaynaklarda el-Elifâtü's-seb'a olarak zikredilen Kur'an'daki yedi kelimenin, ikinci kısmında ise sonunda ziyade elif bulunan “تَمُودًا” kelimesinin ve sonu illetli olan muzârî fiillerin vakfına ve vaslına yönelik mervî olan okuyuş farklılıkları üzerinde durulmaktadır.

1. Elif Ziyadeli Yedi Kelime (el-Elifâtü's-seb'a)

Kur'an-ı Kerim'de dördü ayet içerisinde diğerleri ayet sonunda olmak üzere el-Elifâtü's-seb'a ismiyle maruf yedi farklı kelimenin sonunda ziyade elif bulunmaktadır. Bunlardan birinci tekil şahıs zamiri “أَنَا”، istidrak edatı ile birinci tekil şahıs zahirinin birleşiminden oluşan “لَكِنَّا” ve İnsân Sûresi'ndeki “سَلَسِلًا” lafzı ile ikinci “فَوَارِيزَ” kelimesi ayet içerisinde. Ahzâb Sûresi'ndeki “الظُّنُونَا”، “الرُّسُولَا” ve “السَّبِيلَا” kelimeleri ile İnsân Sûresi'ndeki ilk “فَوَارِيزَا” kelimesi ise ayet sonundadır.

Elif ziyadeli bu kelimelerin tilavetinde vakf ve vaslta söz konusu elifin dikkate alınıp alınmaması bağlamında kıraat imamlarından nakledilen muhtelif okuyuş farklılıkları vardır. Bu itibarla esas alınan kıraat imamına göre söz konusu kelimelerin vakf ve vasl durumu değişebilmektedir. Örneğin Hafs rivayetine göre bu kelimeler vakfta elifin isbatıyla medli, vaslta elifin hazfiyle medsiz olarak okunmaktadır (Mer'âşî, 2008, s. 275). Bu nedenle Hafs rivayetinin esas alındığı ülkemiz mushaflarında ayet içerisindeki bu kelimelerde, Kur'an okuyucusunun ziyade elif dolayısıyla özellikle vasl durumunda kasr ile okunması gerektiğine işaret edilirken, vakf hâlinde okuyucuya yardımcı bir işaretin bulunmayışı bu kelimelerin telaffuzunda tereddüte sebep olabilmektedir.

Belirtilen bu hususlar nedeniyle elif ziyadeli bu kelimelerin hem vakf hem de vasl durumunda kıraat imamlarına göre nasıl okunduğunu inceleyen bir çalışmanın yapılması gerektiği kanaati oluşmuştur. Ayrıca bu kelimelerin vakf ve vasl durumu incelenmekle birlikte söz konusu eliflerin niçin eklendiği sorusuna da cevap aranmıştır. Böylece ziyade eliflerin resm-i Osmani ile bağlantısına da değinilmiştir. Bu itibarla yedi kelimenin vakf ve vasl durumundaki okunuşu ile ilgili kıraat imamlarından mervî kıraat tercihleri “Birinci Tekil Şahıs Zamiri ‘أَنَا’ ve ‘لَكِنَّا’ Lafızları”, “Ahzâb Sûresi'ndeki ‘الظُّنُونَا’، ‘الرُّسُولَا’ ve ‘السَّبِيلَا’ Lafızları” ve “İnsân Sûresi'ndeki ‘سَلَسِلًا’ ve ‘فَوَارِيزَا’ Lafızları” başlıklı üç kısımda tespit ve tahlil edilmiştir.

Birinci Tekil Şahıs Zamiri “أنا” ve “أنت” Lafızları

Kur'an-ı Kerim'de resm-i Osmani gereği elif ziyadeli olarak yazılan (İbn Necâh, 2002, s. 2/283; Mârgînî, 2011, s. 443; Mer'âşî, 2008, s. 276) ve tespit edebildiğimiz kadarıyla 68 yerde¹ geçen birinci tekil şahıs zamiri “أنا” lafzı, kendisinden sonraki harfin hemze olup olmamasına ve hemze olduğu takdirde bu hemzenin harekesine göre vakfta ve vaslda elifin isbatıyla veya hazfiyle okunması üzerinden şu şekilde tasnif edilmiştir (İbn Galbûn, 1990, ss. 272-273; Mersafî, t.y., s. 525; Savâfî, 2014, ss. 81-83):

1) Kendisinden sonra hemze dışında başka bir harfin geldiği 46 yerde² “أنا” lafzını tüm kıraat imamları vakfta elifin isbatı, vaslda hazfiyle okumaktadır (İbn Mucâhid, 1972, s. 188; Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 1/306).

2) Kendisinden sonra kat' hemzesinin³ bulunduğu 15 yerdeki⁴ “أنا” lafzını tüm kıraat imamları vakfta resme tabi olmak suretiyle elifin isbatıyla okurken vaslda ise hemzenin harekesine göre şu üç şekilde okumaktadır (Abdulfettah Pâlvî, t.y., s. 36; Bennâ, 1987, s. 1/448; İbnü'l-Cezerî, 2019, s. 4/2212; Kastallânî, 2012, s. 4/1595-1596):

a) Nâfî' (ö. 169/785) ve Ebû Ca'fer (ö. 130/747) kendisinden sonra mazmûm⁵ veya meftûh⁶ bir hemzenin geldiği 12 yerde “أنا” lafzını elifin isbatıyla okumaktadır.

b) Kâlûn (ö. 220/835), kendisinden sonra meksûr bir hemzenin geldiği üç yerde⁷ elifin isbatı ve hazfiyle olmak üzere iki vecihle okumaktadır.

c) Diğer kıraat imamları ise bu üç durumda (mazmûm, meftûh ve meksûr) elifin hazfiyle okumaktadır.

Birinci tekil şahıs zamiri olan “أنا” lafzının telaffuzu, Arap dilinin lehçelerinde de benzerdir. Nitekim bu lafız vakfta tüm Arap lehçelerinde elifin isbatıyla okunmakta iken vaslda Temîm lehçesine göre elifin isbatıyla, diğer lehçelerde ise hazfiyle okunmaktadır (Mârgînî, 2011, s. 444; Semîn el-Halebî, t.y., s. 2/553; Süyûtî, 1998, s. 1/201). Kıraat imamlarının vakfta elifin isbatıyla, vaslda ise bazısının elifin isbatıyla bazılarının da hazfiyle okuduğu “أنا” lafzının okunuşunun Arap dilinin lehçelerinde de aynı oluşu, kıraat-lehçe uyumunu göstermektedir. Bunun yanı sıra vakfta ittifakla vaslda ise bazı kıraat imamları tarafından elifin isbatıyla okunan bu lafzın mesahif-i Osmaniyye'nin tümünde elif ziyadeli olarak yazılması kıraat-resmü'l-mushaf mutabıklığını göstermesi açısından dikkate değerdir.

Vakfta mutlak olarak elifin isbatıyla okunan “أنا” lafzının vaslda, kendisinden sonra gelen hemzenin harekesine göre elifin isbatıyla veya hazfiyle olmak üzere iki şekilde okunabilmesi yönündeki iki farklı kıraat tercihinin yönelik zikredilen tevcihî değerlendirmeler şu şekildedir:

a) Kendisinden sonra hemzenin geldiği yerlerde vasl durumunda “أنا” lafzını elifin isbatıyla okuyanların hücceti şöyledir: Vakfta elifin isbatı konusunda kıraat imamlarının ittifakının bulunması dolayısıyla ilgili kelimenin vaslında, vakftaki durumu esas alınmaktadır (Savâfî, 2014, s. 84). Ayrıca kendisinden sonra hemze bulunduğu için anılan elifin meddi mümkün olduğundan bu elifi ve meddi hazfetmeyi kerih görmüşlerdir. Dolayısıyla onlar, bu elifi, kendisine meddin eşlik ettiği yerlerde isbat etmişler, kendisine meddin eşlik etmediği (kendisinden sonra hemzenin gelmediği) yerlerde ise hazfetmişlerdir (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 1/306).

¹ el-Bakara 2/160, 258; Âl-i İmrân 3/81; el-Mâide 5/28; el-En'âm 6/56, 79, 104, 163; el-A'râf 7/12, 68, 143, 188; Yûnus 10/41, 90, 108; Hûd 11/29, 35, 72, 86; Yûsuf 12/45, 51, 59, 69, 72, 90, 108, 108; İbrâhîm 14/22; el-Hicr 15/49, 89; en-Nahl 16/2; el-Kehf 18/34, 39, 110; Meryem 19/19; Tâhâ 20/12, 13, 14, 14; el-Enbiyâ 21/25, 56, 92; el-Hac 22/49; el-Mü'minûn 23/52; eş-Şu'arâ 26/20, 114, 115; en-Neml 27/9, 39, 40, 92; el-Kasas 28/30; el-Ankebût 29/50; Sâd 38/65, 70, 76, 86; el-Gâfir 40/42; el-Fussilet 41/6; ez-Zuhruf 43/52, 81; el-Ahkâf 46/9; Kâf 50/29; el-Mücâdele 58/21; el-Mümtehine 60/1; el-Mülk 67/26; en-Nâziât 79/24; el-Kâfirûn 109/4.

² Âl-i İmrân 3/81; el-Mâide 5/28; el-En'âm 6/56, 79, 104; el-A'râf 7/12, 68; Yûnus 10/41, 90, 108; Hûd 11/29, 35, 72, 86; Yûsuf 12/51, 59, 72, 90, 108, 108; İbrâhîm 14/22; en-Nahl 16/2; el-Kehf 18/110; Meryem 19/19; Tâhâ 20/12, 14; el-Enbiyâ 21/25, 56, 92; el-Hac 22/49; el-Mü'minûn 23/52; eş-Şu'arâ 26/20, 114; en-Neml 27/92; el-Ankebût 29/50; Sâd 38/65, 70, 76, 86; el-Fussilet 41/6; ez-Zuhruf 43/52; Kâf 50/29; el-Mücâdele 58/21; el-Mülk 67/26; en-Nâziât 79/24; el-Kâfirûn 109/4. Savâfî, araştırmasında bu yerlerin bir kısmını zikretmeyip 37 yerde bu şekilde olduğunu belirtmiştir (Savâfî, 2014, s. 80).

³ Kur'an'da yedi yerde nefis-i mütekellim vahdeh zamiri olan “أنا” lafzından sonra hemze-i vasl bulunmaktadır. Bk. el-Bakara 2/160; el-Hicr 15/49, 89; Tâhâ 20/13, 14; en-Neml 27/9; el-Kasas 28/30.

⁴ el-Bakara 2/258; el-En'âm 6/163; el-A'râf 7/143, 188; Yûsuf 12/45, 69; el-Kehf 18/34, 39; eş-Şu'arâ 26/115; en-Neml 27/39, 40; el-Gâfir 40/42; ez-Zuhruf 43/81; el-Ahkâf 46/9; el-Mümtehine 60/1. Savâfî araştırmasında bu sayıyı 10 olarak belirtmiştir (Savâfî, 2014, s. 81).

⁵ el-Bakara 2/258; Yûsuf 12/45 (Amayra & Seyyid, t.y., s. 668).

⁶ el-En'âm 6/163; el-A'râf 7/143; Yûsuf 12/69; el-Kehf 18/34, 39; en-Neml 27/39, 40; el-Gâfir 40/42; ez-Zuhruf 43/81; el-Mümtehine 60/1 (Amayra & Seyyid, t.y., s. 668).

⁷ el-A'râf 7/188; eş-Şu'arâ 26/115; el-Ahkâf 46/9 (Amayra & Seyyid, t.y., s. 668).

Nâfî' ve Ebû Ca'fer vaslâda elifin isbatını, "أَنَا" lafzındaki nûn harfinin nutkuna/telaffuzuna destek olması için özellikle sonrası mazmûm ve meftûh olan "أَنَا" lafızlarına mahsus kılmışlardır. Bu durumda zamme ağır bir hareke olmakla birlikte hafif bir hareke olan fethada "أَنَا" lafzının niçin uzatıldığı sorusuna şu şekilde cevap verilebileceği belirtilmiştir: Her ne kadar meftûh aslında hafif bir hareke olsa da kendisinden sonra meftûh hareke bulunan "أَنَا" lafzı Kur'an'da on yerde yaygın olarak geçmesi nedeniyle bu şekilde bir hafifliği gerektirmektedir. Kendisinden sonra meksûr gelen yerde Kâlûn'un bir rivayetine göre elifin hazfedilmesinin tevcihi ise az yerde geçmesi sebebiyledir. Buna itiraz sadedinde meksûr harekeden daha az yerde bulunan mazmûm harekede hazfedilmemesine gelince bu durum zammenin kesraden daha ağır bir hareke olmasıyla ilgilidir. Zira mazmûm az yerde geçse de telaffuzu zordur. Kâlûn'un bir diğer rivayetinde elifi isbat etmesinin tevcihi ise kesranın telaffuzunun zor oluşuna bağlanmıştır (Kastallânî, 2012, s. 4/1598).

b) Vaslâda "أَنَا" lafzındaki elifi hafifle okuyanların hücceti şu şekildedir: Bu elif, hâ-i sekt gibi vakf durumunda öncesindeki "ن" harfinin harekesini belirtmek ve telaffuzunu desteklemek için (Fârisî, 1983, s. 5/145; Kastallânî, 2012, s. 4/1597; Mekki b. Ebi Tâlib, 1981, s. 1/306, 307) "مُسْلِمُونَ" lafzında görüldüğü üzere vakf nedeniyle eklenen "و" (hâ) harfi gibi vakf durumunda eklenen bir harftir. Buna göre vakfta eklenen bu "و" (hâ) harfi, kelimenin vaslânda düştüğü gibi mezkûr elifin de vaslâda düşeceği ifade edilmiştir (Fârisî, 1983, s. 2/359-360). Zira vaslâda nûn harfi harekeli olarak okunduğunda sondaki elife ihtiyaç kalmamakta ve nûn harfinin fethası elife delâlet ettiği için bu elif kolaylık sağlamak amacıyla hazfedilmektedir (Kastallânî, 2012, s. 4/1597; Mekki b. Ebi Tâlib, 1981, s. 1/307).

İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) *el-Liima'* isimli eserinin şarihi olan Ömer b. İbrâhîm el-Kûfî (ö. 539/1144) "أَنَا" lafzının sonundaki elifin ziyade kılınışını, öncesindeki nûn harfinin harekesini beyan etmek üzerinden izah etmiştir (Kûfî, 2002, s. 328). Bu elifin en sahih görüşe göre zaid olduğunu belirten Süyûtî (ö. 911/1505) ise bu kelimenin en fasih telaffuzunu, vakfta değil de vaslâda elifin hafifçe okunması şeklinde açıklamış (Süyûtî, 1998, s. 1/200) ve bu elifin, meftûh olan nûn harfinin harekesini beyan etmek üzere, hâ-i sekt gibi, vakf dolayısıyla eklendiğini söylemiştir (Süyûtî, 1998, s. 1/201).

Birinci tekil şahıs zamiri olan "أَنَا" lafzındaki elifin asli bir harf olup olmadığı konusunda da farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre Kûfeli nahivciler bu elifi asli bir harf olarak değerlendirirken; Basralı nahivcilere göre bu elif, hâ-i sekt gibi vakfta nûn'un harekesini belirtmek için eklenmiş zaid bir harftir (Kastallânî, 2012, s. 4/1597; Mârğînî, 2011, ss. 443-444; Mekki b. Ebi Tâlib, 1981, s. 1/306, 2/61-62; Süyûtî, 1998, s. 1/201). Dolayısıyla vaslâda elifin hazfinin gerekçesi, Basralı nahivcilere göre vaslâda elife gerek kalmaması, Kûfeli nahivcilere göre telaffuzda kolaylık olmasıdır (Kastallânî, 2012, s. 4/1597-1598). Vakfta elifin isbatının gerekçesi ise Basralı nahivcilere göre vakfta nûn harfinin harekesinin belirtilmesi, Kûfeli nahivcilere göre resme muvafakat etmek suretiyle kelimenin aslına göre okunmasıdır (Kastallânî, 2012, s. 4/1599). Tüm bunlardan hareketle Kûfeli nahivcilerin zikri geçen elifi kelimenin asli bir harfi, Basralı nahivcilerin ise asli bir harf olmayıp bilakis resm-i Osmani gereği eklenen ve vakf durumunda özellikle son harfin harekesini belirtme vazifesi gören zaid bir harf olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Resm-i Osmani bağlamında harf ziyadesi bazen hakiki olur ki bu durumda örneğin elif ziyadesi ne vaslâda ne de vakfta telaffuz edilir. Bazen de harf ziyadesi hakiki olmaz ki bu durumda "أَنَا" ve "لَكِنَّا" lafızlarında olduğu üzere elif ziyadesi vakfta tüm kurra, vaslâda ise sadece bazı kıraat imamları tarafından isbat ile okunur (Sâlih, 2006, s. 28). Dolayısıyla vakf veya vaslâ durumlarının herhangi birisinde okunan bir harf hakiki bir ziyade olarak değerlendirilmeyip bilakis asli bir harf şeklinde kabul edilmektedir. Medine kıraat imamları Nâfî' ve Ebû Ca'fer'in yukarıda zikri geçtiği üzere vaslâda söz konusu elifi isbat ile okuması bu elifin, vakfta eklenen "و" (hâ) harfinden farklı olduğunu, diğer bir deyişle zaid bir harf olmadığını göstermektedir.

Mesahif-i Osmaniyye'nin tamamında elifli yazıldığı belirtilen (Dâni, 2010, s. 341; İbn Necâh, 2002, s. 3/809; Mârğînî, 2011, s. 441; Mer'âşî, 2008, s. 276; Savâfî, 2014, s. 86; Ukaylî, 2009, s. 144) Kehf Sûresi'nin 38. ayetindeki "لَكِنَّا" lafzı, istidrak edatı olan "لَكِن" ile birinci tekil şahıs zamiri "أَنَا"nın birleşiminden oluşmaktadır. Şöyle ki bu lafzın aslı "لَكِن أَنَا" olup "أَنَا"nın başındaki hemze tahfif için hazfedilmiş, "ن" ise "لَكِن" lafzındaki "ن" a idğam edilmiştir (Fârisî, 1983, s. 5/145; Mârğînî, 2011, s. 441; Muhaysin, 1997, s. 2/112; Savâfî, 2014, s. 85; Üşmûnî, 2002, s. 468). Böylece söz konusu iki lafız "لَكِنَّا" şeklini almıştır.

Aslı itibarıyla düşünüldüğünde bu lafzın vakfında ve vaslâda birinci tekil şahıs zamiri için zikredilen hususların geçerli olması diğer bir deyişle ziyade eliften sonraki harf, hemzenin dışında bir harf olduğu için vakfta elifin

isbatıyla, vaslda ise hazfiyle okunması gerektiği düşünülebilir. Bununla beraber bu kelime, vakfta “أَنَا” lafzında olduğu gibi kıraat imamlarının ittifakı üzere elifin isbatıyla okunmakta iken vasl durumunda ise İbn Âmir (ö. 118/736), Ebû Ca’fer ve Ruveys (ö. 238/852) elifin isbatıyla, diğerleri hazfiyle okumaktadır (Abdulfettah Pâlvî, t.y., s. 84; Bennâ, 1987, s. 2/215; İbnü’l-Cezerî, 2019, s. 4/2439; Muhaysin, 1997, s. 2/112). Benzer olan iki kelimenin okunuşu hususunda kıraat imamlarının tercihlerinin farklı oluşu, kıraatte rivayetin belirleyici olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak “أَنَا” ve “لِكُنَّ” lafızlarında vakf veya vasldan herhangi birinde söz konusu elifin telaffuz ediliyor olması bu harfin zaid olmadığını göstermektedir. Çünkü zaid bir harf ne vaslda ne de vakfta telaffuz edilmektedir. Hâl böyle iken söz konusu iki kelimeye mevcut olan elifin bu evsafa olmadığı bilinmektedir. Nitekim “أَنَا” lafzını vakfta tüm kıraat imamları, vaslda ise kıraat imamlarının bir kısmı elifin isbatıyla okumaktadır. “لِكُنَّ” lafzını da vakfta tüm kıraat imamları, vaslda ise İbn Âmir, Ebû Cafer ve Ruveys elifin isbatıyla okumaktadır. Dolayısıyla vakf veya vasldan herhangi birinde sabit olduğuna göre bu elifin zaid olmadığı, asli bir harf olduğu anlaşılmaktadır (Mârgîni, 2011, s. 444). Bu durum mezkûr kelimenin elif ziyadeli olarak yazımının, elifin isbatıyla okunuşundaki telaffuza bağlı olarak gerçekleştiğini gösterip, mesahif-i Osmaniyye’nin yazımında Medine kıraatinin yani Nâfi’ ve Ebû Ca’fer kıraatinin esas alındığına yönelik bir değerlendirmeye imkân vermektedir.

Ahzâb Sûresi’ndeki “الظُّنُونُ”, “الرَّسُولُ” ve “السَّبِيلُ” Lafızları

Mesahif-i Osmaniyye’nin tümünde elifli yazıldığı belirtilen (Dâni, 2010, ss. 341, 343; İbn Ebî Dâvûd, 2002, s. 1/445; İbn Necâh, 2002, s. 4/999; Mehdevî, 2008, s. 63; Mer’âşî, 2008, s. 276) Ahzâb Sûresi’nin 10, 66 ve 67. ayetlerindeki “الظُّنُونُ”, “الرَّسُولُ” ve “السَّبِيلُ” kelimelerinin vakf ve vaslda kıraat imamlarından nakledilen tilavet keyfiyeti şu şekildedir (Abdulfettah Pâlvî, t.y., s. 111; Bennâ, 1987, s. 2/371; İbnü’l-Cezerî, 2019, s. 4/2556):

- 1) Nâfi’, İbn Âmir, Şu’be (ö. 193/809) ve Ebû Ca’fer bu kelimeleri vakf ve vaslda elifin isbatıyla okur.
- 2) İbn Kesîr (ö. 120/738), Hafs, Kisâî (ö. 189/805) ve Halef-i Âşîr (ö. 229/844) vakfta elifin isbatıyla, vaslda ise hazfiyle okur.
- 3) Ebû Amr (ö. 154/771), Hamza (ö. 156/773) ve Ya’kûb (ö. 205/821) vakf ve vaslda elifin hazfiyle okur.

Resm bakımından mevcut olmakla birlikte kıraat imamları tarafından mezkûr kelimelerdeki elifin vakf ve vaslda isbat veya hazfiyle ya da vakfta isbat vaslda hazfiyle okunduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla üç farklı kıraat tercihinin her biri için muhtelif tevcihî değerlendirmeler şu şekilde zikredilmiştir.

- 1) Elifin vakfta ve vaslda isbat ile okunması, resm-i Osmani’ye ittiba ve elifin bulunduğu kelimenin ayet sonu olmasına bağlı olarak diğer ayet sonlarıyla fasıla benzerliği üzerinden gerekçelendirilmiştir (Fârisî, 1983, s. 5/469; Kastallânî, 2012, s. 8/3352; Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195; Muhaysin, 1997, s. 2/265). Bu kelimelerin sonundaki elif, vakf dolayısıyla eklenen hâ-i sekt’e benzemektedir. Bilindiği üzere hâ-i sekt, kelimenin vakfında kendisine duyulan ihtiyaca binaen sabit olmakla birlikte vaslda kimi zaman vakftaki uygulamaya nispetle hâ-i sekt’in telaffuzu söz konusu olabildiği gibi mezkûr elif de aynı şekilde isbat ile okunmaktadır (Kastallânî, 2012, s. 8/3352; Semîn el-Halebî, t.y., s. 9/98). Bu nedenledir ki tercihe şayan olan görüşün resmü’l-mushafa ittibaen vakfta ve vaslda elifin isbatıyla okunması şeklinde olduğu belirtilmiştir (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195).

Bu kelimelerde elif vaslda isbat ile okunduğunda vasl esnasında hafif bir vakf (vakf-ı hafife) ile vakf yapıp sonrasında vasledilmelidir. Çünkü mezkûr elif, vakfa mahsus olarak ilgili kelimeye fasıla olarak getirilmiş ve kıraat imamlarının bir kısmı da bu elifi mushaf hattına ittibaen vaslda isbat etmişlerdir. Bu nedenle resm bakımından elifin sabit olduğu söz konusu kelimelerde hafif bir vakfla vakf yapıp sonrasında vasl yapıldığında elifin hakkı verilmiş olur (İbn Galbûn, 1990, s. 501).

- 2) Elifin vakfta isbat, vaslda hazif ile okunması, yine sûredeki diğer ayet sonlarına benzer şekilde vakf yapılması gerekliliği, diğer bir deyişle fasıla benzerliği üzerinden değerlendirilmiştir. Söz konusu kelimelerin sonundaki elif, “أَنَا” lafzında olduğu gibi son harfin harekesini belirtmek üzere vakf dolayısıyla eklenen hâ-i sekt gibi vakfta sabit olan vaslda ise hazfedilen bir harftir (Kastallânî, 2012, s. 8/3353; Muhaysin, 1997, s. 2/265; Savâfî, 2014, s. 89). Buna göre vaslda, kelimenin aslında elif bulunmamasına bağlı olarak, elifsiz okunması (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195), vakfta ise resmü’l-mushafa tabi olmak suretiyle hazfedilen elifin isbatı söz konusudur (Zeccâc, 1988, s. 4/218).

- 3) Elifin vakfta ve vaslda hazif ile okunması kelimenin asli bir harfi olmaması üzerinden gerekçelendirilmiştir (Kastallânî, 2012, s. 8/3353; Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195). Bu elifin, ilgili kelimelere diğer ayet sonlarına benzemesi için eklendiği (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195), resm bakımından zaid olarak bu şekilde yazıldığı ve ziyâde olduğu

için telaffuzunun da gerekli olmadığı belirtilmiştir (Muhayyin, 1997, s. 2/265; Savâfî, 2014, s. 90). Mezkûr kelimelerde vakfın vasla göre icra edilmesi esas olduğu için anılan elif, vasla hazfedildiği gibi vakfta da hazfedilir (Mekkî b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195).

Bu kelimelerin sonundaki eliflerin -kelimenin asli bir harfı olmadığı bilinmekle birlikte- niçin eklendiğine dair bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda zikri geçen kelimelerin vakfında sûrenin diğer ayet sonlarıyla fasıla benzerliği oluşması için ilgili kelimelere bu eliflerin eklendiği belirtilmiştir (Beyzâvî, 1997, s. 4/226; Hâkim el-Cüşemî, 2019, s. 8/5701; İbn Âşûr, 1984, s. 21/282, 22/116, 118; Mekkî b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/195; Zemahşerî, 1998, s. 5/54, 100). Örneğin Zeccâc (ö. 311/923) “es-Sebilâ” kelimesinin elifin isbatıyla okunması gerektiği üzerinden şiirdeki beyit sonlarında gerçekleşen kâfiyede olduğu üzere ayet sonlarında da fasıla benzerliği bulunması gerektiğine değinmiştir (Zeccâc, 1988, s. 4/237). İbnü'l-Bennâ el-Merrâkûşî (ö. 721/1321) zikri geçen bu görüşe katılmayıp söz konusu eliflerin ayet sonlarının tenasübü için eklenmediğini, zira ayet sonlarında böyle bir tenasübün varlığından bahsedilecek olsaydı sûrenin tüm ayet sonlarında bunun geçerli olması gerektiğini söylemiştir. Nitekim Ahzâb Sûresi'nin 4. ayetinin sonu “السَّيِّلِ” şeklinde iken 67. ayeti “السَّيِّلَا” şeklinde bitmektedir (Merrâkuşî, 1990, ss. 61-62). Mushaf imlasına yönelik çalışmaları bulunan Mehmet Emin Maşalı, Merrâkuşî'nin bu itirazını yerinde bulmakta ve ona göre ayet sonu uyumunun bazı kelimelerde düşünülmüş olup bazısında düşünülmemesini açıklanabilir bulmamaktadır (Maşalı, 2015, ss. 166-167). Ayet fasıllarının, şiirlerde mısra sonlarındaki benzerliği ifade eden kâfiye gibi değerlendirilmesi de (İbn Âşûr, 1984, s. 21/282) tetkiki gereken bir meseledir. Zira şiirlerde mısra sonlarında durmak esas iken ayet sonlarında vasl da yapılabilirdiği için vakf zorunlu değildir. Bu nedenle ayet sonları ile kâfiye arasında bir benzerlik kurulmaması gerekir (Kastallânî, 2012, s. 8/3353; Semîn el-Halebî, t.y., s. 9/98).

Çağdaş müelliflerden Muhammed Şemlûl'ün ilgili kelimelerdeki elif ziyadesine dair yaptığı yorumlar da kanaatimizce dikkate değerdir. Şemlûl'e göre Ahzâb Sûresi'nin 10. ayetinin sonunda aslı “الطُّنُونَا” olan “الطُّنُونُ” kelimesindeki ziyade elifin hikmeti, ayetin bağlamından anlaşılabilir. Şöyle ki sonraki ayette Hendek savaşında müminlerin büyük bir imtihanla sınandığı ve büyük bir sarsıntıyla sarsıldığı (el-Ahzâb 33/11: “هَذَاكَ ابْتَلَى الْمُؤْمِنُونَ”) anlatılmaktadır. Bu nedenle onların Allah hakkındaki zanlarının az, küçük veya sınırlı olmayıp bilakis çok, büyük ve sınırsız olduğu belirtilmektedir. Şöyle ki imanlarının kuvvetine göre onların her biri muhtelif ve büyük bir zanna sahiptirler. Bu durumda Kur'an okuyucusuna bu hususu belirtmek ve okuyucuyu Hendek savaşının şiddetini ve müminlerin ahvalini tasvir eden ayetin etkisi altına girdirmek için elif eklenmiştir. Zira harf ziyadesi, anlam ziyadesi demektir (Şemlûl, 2006, s. 139).

Muhammed Şemlûl, sûrenin 66. ve 67. ayetinde geçen “الرَّسُولَا” ve “السَّيِّلَا” kelimelerindeki ziyade elifler için de benzer hikmetlerden bahsetmiştir. Bu ziyade elifler, ayette bahsi geçen kafirlerin peygambere itaat etmeyip kendilerini hak yoldan alıkoyan efendilerine itaat etmeleri nedeniyle yaşadıkları pişmanlığın büyüklüğüne delâlet etmektedir. Nitekim “الرَّسُولَا” kelimesindeki ziyade elif, söz konusu resûlün; “السَّيِّلَا” kelimesindeki ziyade elif de hak yolunun büyüklüğüne delâlet etmektedir. Zira harf ziyadesi, anlam ziyadesi demektir (Şemlûl, 2006, ss. 143-144).

Bu değerlendirmelere göre okunsun veya okunmasın her bir harfin mânaya olan etkisi dolayısıyla kelimeye bulunduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber ziyade eliflerin ayetlerin bağlamına bağlı olarak eklendiği şeklindeki Şemlûl'ün mezkûr yorumunun müsellemler bir değerlendirme olmadığı belirtilmiştir. Zira Kur'an-ı Kerim'de harflerin ziyadesi bahsedilen nedenlerden kaynaklı değildir. Harf ziyadesine dair zikredilen bu gerekçelendirme, ilgili kelimelerde geçerli olan kıraat keyfiyetinin ta'liline yönelik yorumlardır. Çünkü “kıraat tabi olunması gereken bir gelenektir” kriterinin de fehvasınca bu konuda nakil esas olup ta'lile ihtiyaç duyulmaz. Allah kelamı olan Kur'an'ın, sonradan oluşturulmuş Arap dili kurallarına göre mukayese edilmesi ve buna göre yorumlanması uygun değildir. Bu nedenle herhangi bir ta'lile istinaden olmaksızın sahih kıraat rivayetlerini nakledildiği şekliyle kabul etmek esastır (Savâfî, 2014, s. 94). Dolayısıyla kıraat imamları tarafından elifin isbatıyla veya hazfiyle olmak üzere iki şekilde okunan bu kelimelerin elif ziyadesiyle yazılış sebebini belirlemede, kıraat farklılıkları belirleyici olmakta ve zikri geçen kelimelerin yazımının da bu kelimelerin elifin isbatıyla okunduğu kıraate göre gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Maşalı, 2015, s. 167). Bu arada mesahif-i Osmaniyye'nin tümünde elifli yazılan bu üç kelimenin yazımında, vakfta ve vasla elifin isbatıyla okuyan Medine kıraat imamları Nâfi' ve Ebû Ca'fer'in kıraatlerinin esas alınmış olabileceği şeklinde bir kanaate ulaşılması mümkün gözükmemektedir.

İnsân Sûresi'ndeki "سَلَّاسِلًا" ve "قَوَارِيرًا" Lafızları

Mesahif-i Osmaniyye'nin tümünde elifli olarak yazıldığı belirtilen (Dâni, 2010, s. 342; İbn Necâh, 2002, s. 5/1248, 1250; Mehdevî, 2008, s. 63; 'Ukaylî, 2009, s. 222) İnsân Sûresi'nin 4. ayetindeki "سَلَّاسِلًا" kelimesinin, vaslda ve vakfta tenvinli (elifin isbatı) veya tenvinsiz (elifin hazfı) olarak okunması bağlamında kıraat imamlarından nakledilen muhtelif kıraatler şu şekildedir (Abdulfettah Pâlûvî, t.y., s. 139; Cüreysî, 1999, s. 264; Hatîb, t.y., s. 10/208):

1) Nâfi', Hişâm (ö. 245/859), Şu'be, Kisâî ve Ebû Ca'fer bu kelimeyi; vaslda "سَلَّاسِلًا" (selâsilen) şeklinde tenvinli, vakfta da tenvinden bedel olarak "سَلَّاسِلًا" (selâsilâ) şeklinde elifin isbatıyla okumaktadır.

2) Diğer kıraat imamları vaslda "سَلَّاسِل" (selâsile) şeklinde elifin hazfıyla tenvinsiz okurken vakfta ise ihtilaf etmişlerdir. Buna göre;

a) Ebû Amr ve Ravh resme ittibaen elifin isbatıyla "سَلَّاسِلًا" (selâsilâ) şeklinde,

b) Kunbül (ö. 291/904), Hamza, Ruveys ve Halef-i Âşir telaffuza ittibaen elifsiz ve "lâm"ın sükûnuyla "سَلَّاسِل" (selâsil) şeklinde,

c) Bezzî (ö. 250/864), İbn Zekvân (ö. 242/857) ve Hafs, her iki vecihle de yani hem elifin isbatıyla (سَلَّاسِلًا) hem de elifin hazfı ve "lâm"ın sükûnuyla (سَلَّاسِل) vakf yapmaktadır.

Ayet içerisinde bulunması hasebiyle bu kelime vakf ancak bir zarurete binaen ya da imtihan maksadıyla yapılmaktadır. Vakfta elifin isbatı ve hazfı şeklinde iki kıraat tercihi bulunan örnekte Hafs'a göre birinci vecih elifin isbatı, ikinci vecih hazfıdır (Mersafî, t.y., s. 526).

Mesahif-i Osmaniyye'nin tümünde elifli olarak yazılmakla birlikte "سَلَّاسِلًا" kelimesi kıraat imamları tarafından vakf ve vaslda elifin isbatı veya hazfıyla okunmaktadır. Bu kelimeyi vaslda ve vakfta elifin isbatıyla okuyanların bu tercihleri, resmu'l-mushafa ittiba açısından gerekçelendirilmiştir. Buna göre resmu'l-mushafa tabi olmak suretiyle vaslda tenvinli okunan kıraate muvafakat edilerek tenvinli bir kelimenin vakfında geçerli olan kaide gereği bu kelime medli olarak vakf yapılmaktadır (Hatîb, t.y., s. 10/208; Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/353; Nasr, 1994, s. 200). Öncesinde "مَنْكُورًا", "سَمِيعًا بَصِيرًا", "ثَاكِرًا وَلَمَّا كُفِّرًا" şeklinde tenvinli mensûb i'rablı kelimelerin bulunduğu bu kelimenin vaslda munsarif olarak tenvinli bir şekilde okunması, sûredeki fasıla tenasübü üzerinden de gerekçelendirilmiştir (Hatîb, t.y., s. 10/207; Kastallânî, 2012, s. 9/4169; Muhaysin, 1997, s. 2/437; Semîn el-Halebî, t.y., s. 10/597). Böylece ayet sonları tek bir telaffuz üzere olmuştur (Zeccâc, 1988, s. 5/259). Ayet sonları benzerliği üzerinden gerekçelendirilmesi bağlamında ilgili kelimenin ayet sonu olduğuna yönelik addü'l-ây literatüründe böyle bir tercihin zikredilmemesi (Ca'berî, 2010, s. 494; Dâni, 1994, s. 260; İbn Abdulkâfi, 2010, ss. 477-478; İbn Şâzân, 2009, s. 356) ise dikkat çekmektedir.

Mezkûr kelimenin vakfta elifin hazfı ve "lâm"ın sükûnuyla okunması şeklindeki kıraat tercihi vaslda tenvinsiz okunan bir kelimenin vakfında elifin sabit olmaması gerektiği üzerinden gerekçelendirilmiştir (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/353). Elifin hazfıyla de okunduğu anlaşılan bu kelimenin mushaf yazımında ittifakla elifle yazılması ise daha önceki kelimelerde belirtildiği üzere Medine kıraat imamları Nâfi' ve Ebû Ca'fer'in de içinde bulunduğu bazı kıraat imamlarının okuyuşlarına muvafık olması hasebiyle mesahif-i Osmaniyye'nin Medine kıraatine göre yazıldığı şeklinde bir tespite gitmek mümkün görülmektedir.

Kıraat imamlarının, vaslda ve vakfta elifin isbatıyla veya hazfıyla okuduğu kelimelerden bir diğeri İnsân Sûresi'nin 15. ayetinin sonundaki ve 16. ayetinin başındaki "قَوَارِيرًا" kelimeleridir. Bu itibarla 15. ayetin sonundaki "قَوَارِيرًا" kelimesinin vaslinda ve vakfında elifin isbatı veya hazfı bağlamında kıraat imamlarından nakledilen muhtelif okuyuşlar şu şekildedir (Abdulfettah Pâlûvî, t.y., s. 140; Cüreysî, 1999, s. 265; Hatîb, t.y., s. 10/215-216; İbnü'l-Cezerî, 2019, s. 4/2712):

1) Nâfi', İbn Kesîr, Şu'be, Kisâî, Ebû Ca'fer ve Halef-i Âşir bu kelimeyi vaslda "قَوَارِيرًا" (kavârîren) şeklinde tenvinli, buna bağlı olarak vakfta "قَوَارِيرًا" (kavârîrâ) şeklinde elifin isbatıyla okumaktadır.

2) Ebû Amr, İbn Âmir, Hafs ve Ravh vaslda "قَوَارِير" (kavârîra) şeklinde tenvinsiz (elifsiz), vakfta ise "قَوَارِيرًا" (kavârîrâ) şeklinde elifin isbatıyla okumaktadır.

3) Hamza ve Ruveys vaslda "قَوَارِير" (kavârîra) şeklinde tenvinsiz (elifsiz), buna bağlı olarak vakfta "قَوَارِير" (kavârîr) şeklinde elifin hazfıyla okumaktadır.

Sûrenin 16. ayetinin başındaki “قَوَارِيرَ” (kavârîra) kelimesinin vaslda ve vakfta elifin isbatı veya hazfı bakımından kıraat imamlarından nakledilen okunuş keyfiyeti ise şu şekildedir (Abdulfettah Pâlvî, t.y., s. 140; Cüreysî, 1999, s. 265; Hatîb, t.y., s. 10/215-216; İbnü'l-Cezerî, 2019, s. 4/2712):

- 1) Nâfî, Şu'be, Kisâî ve Ebû Ca'fer bu kelimeyi vaslda “قَوَارِيرَ” (kavârîren) şeklinde tenvinli, buna bağlı olarak vakfta “قَوَارِيرًا” (kavârîrâ) şeklinde elifin isbatıyla okumaktadır.
- 2) İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Zekvân, Hafs, Hamza, Ya'kûb ve Halef-i Âşir vaslda “قَوَارِيرَ” (kavârîra) şeklinde tenvinsiz (elifsiz), buna bağlı olarak vakfta “قَوَارِيرُ” (kavârîr) şeklinde elifin hazfiyle okumaktadır.
- 3) Hişâm ise vaslda “قَوَارِيرَ” (kavârîra) şeklinde tenvinsiz (elifsiz) okurken vakfta “قَوَارِيرًا” (kavârîrâ) şeklinde elifin isbatıyla okumaktadır.

Sûrenin 15. ayetinin sonundaki “قَوَارِيرًا” kelimesi Mekke, Medine, Kûfe ve Basra Mushaflarında elifli; 16. ayetinin başındaki mezkûr kelime ise Mekke, Medine ve Kûfe mushaflarında elifli, Basra mushafında ise elifsiz olarak yazılmıştır (Dâni, 2010, s. 342; İbn Necâh, 2002, s. 5/1248, 1250; Mehdevî, 2008, s. 63; Mer'aşî, 2008, s. 276; 'Ukaylî, 2009, s. 222). Görüldüğü üzere ilk kelimenin elifli yazıldığı hususunda mushaflar arasında ittifak varken ikincisinin Basra mushafında elifsiz yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla Basra kıraat imamları Ebû Amr ile Ya'kûb'un ikinci “قَوَارِيرَ” kelimesini vaslda tenvinsiz, vakfta elifin hazfiyle okuyor oluşu, bu imamların kıraat tercihinin resmî'l-mushafa muvafakatini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Diğer bir deyişle Basra kıraatinin resmî'l-mushafa uygun olduğu ve buna göre Basra mushafının Basra kıraatine göre yazıldığını gösterdiği şeklinde bir tespit mümkün gözükmemektedir.

Biri ayet sonunda diğeri ayet başında olmak üzere peşpeşe gelen mezkûr iki kelimenin vaslda veya vakfta elifin isbatı ve hazfiyle okunması şeklindeki muhtelif kıraat tercihlerine yönelik bazı tevcihî değerlendirmeler zikredilmiştir. Şöyle ki ilk kelimedeki elifin isbatıyla vakf yapanların bu tercihleri, resmî'l-mushafa ittiba açısından gerekçelendirilmiştir. Vaslda tenvinli okuyanlar da buna bağlı olarak kelimenin vakfını vasl durumuna yani tenvinli bir kelimenin vakf keyfiyetine göre yapmaktadır (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/354; Semîn el-Halebî, t.y., s. 10/608). Ayrıca ilk kelimenin elifli, ikincisinin elifsiz olması ve buna göre okunması, ilkinin ayet sonu, diğerinin ayet sonu olmaması üzerinden açıklanmıştır (Ferrâ, 1983, s. 3/214; Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/354). Vaslda tenvinsiz okurken vakfta elifin isbatıyla okuyanların kıraat tercihi, mushaf hattına tabi olmak suretiyle vakfın yapılması gerektiği üzerinden izah edilmiştir. Her iki durumda da hazifile okuyanların kıraat tercihi ise vaslda tenvin olmadığına göre vakfta da elifin sabit olmaması gerektiği şeklinde gerekçelendirilmiştir (Mekki b. Ebî Tâlib, 1981, s. 2/354).

el-Elifâtü's-seb'a olarak bilinen mezkûr yedi kelimenin sonundaki eliflerin bazı kıraatlerde elifin isbatıyla da okunduğu gerçeğinden hareketle bu eliflerin zaid olmayıp kelimenin asli bir harfı olduğu söylenebilir. Zira yukarıda da belirtildiği üzere harf ziyadesi, bir harfin vakfta veya vaslda nutkta/telaffuzda herhangi bir karşılığı olmaksızın resimde yazılması durumudur (Hamed, 2016, s. 125). Buna göre bahsi geçen yedi kelimedeki ziyade eliflerin aslında ziyade olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü kıraat imamlarının çoğunluğu yedi kelimeyi, vaslda ve vakfta ya da sadece vakfta elifin isbatıyla okumaktadır (Hamed, 2016, s. 127). Görüldüğü üzere vakfta veya vaslda okunmakta olan bir harf ziyade olarak kabul edilmemektedir.

“تَمُودًا” Kelimesindeki ve Sonu İletli Olan Muzârî Fiillerdeki Ziyade Elifler

Kur'an-ı Kerim'de dört yerde (Hûd 11/68; el-Furkân 38; el-Ankebût 29/38 ve en-Necm 53/51) geçen ve mesahif-i Osmaniyye'nin tümünde elifli yazıldığı belirtilen (Bennâ, 1987, s. 2/129; Dâni, 2010, s. 350; İbn Necâh, 2002, s. 3/690) “تَمُودًا” kelimesinin, vaslda ve vakfta elifin isbatı veya hazfı bakımından, kıraat imamlarından nakledilen iki farklı okunuş keyfiyeti vardır (Abdulfettah Pâlvî, t.y., s. 71; Bennâ, 1987, s. 2/129; Cüreysî, 1999, s. 264):

- 1) Nâfî, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Şu'be⁸, Kisâî, Ebû Ca'fer ve Halef-i Âşir bu kelimeyi vaslda “تَمُودًا” (semûden) şeklinde tenvinli okuduğu için vakfta elifin isbatıyla okumaktadır.
- 2) Hafs, Hamza ve Ya'kûb ise bu kelimeyi vaslda “تَمُودُ” (semûde) şeklinde tenvinsiz ve kasr ile okuduğu için vakfta “تَمُودٌ” (semûd) şeklinde elifsiz ve “dâl”ın sükûnuyla okumaktadır.

⁸ Şu'be, bahsi geçen kelimenin geçtiği dört yerden birisi olan Necm Sûresi'nin 51. âyetindeki mezkûr kelimeyi vaslda tenvinsiz, vakfta elifsiz okumaktadır. Bk. (Bennâ, 1987, s. 2/130; İbn Galbûn, 1990, s. 373; İbn Mücâhid, 1972, s. 337)

Kıraat imamlarının çoğunun, ilgili kelimeyi vaslda tenvinli, vakfta tenvini elife ibdal ederek elifin isbatıyla okumasına bağlı olarak resm-i Osmani bakımından bu kelimenin sonundaki elif sabittir. Bununla beraber Hafs, Hamza ve Ya'kûb ise anılan kelimeyi resm-i Osmani'nin hilafına vaslda ve vakfta elifin hazfıyla okumaktadır (Tavil, 1999, s. 989). Bu itibarla resm-i Osmani gereği elifli olarak yazıldığı belirtilen mezkûr kelimeyi kıraat imamlarının çoğunun vaslda tenvinli, vakfta elifin isbatıyla okuması, lafız-telaffuz örtüşmesine yani resmin kıraate muvafık olduğuna delâlet etmektedir. Hafs, Hamza ve Ya'kûb'un, resm-i Osmani gereği elifli yazılan bu kelimeyi vaslda tenvinsiz, vakfta elifin hazfıyla okuması ise bazı yerlerin kıraatinde lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmadığına örnek olarak gösterilebilir. Bu da kıraatte, rivayetin esas belirleyici olduğunu teyit etmektedir.

Bu kelime “د” (dâl) harfinden sonraki elifin, kelimeye eklenmiş zaid bir harf olup olmadığı bağlamında çağdaş müelliflerden el-Hamed, resmü'l-mushaf âlimlerinin görüşlerinden hareketle bu elifin zaid bir harf olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber o, bazı kıraat imamlarının mezkûr kelimeyi vaslda tenvinli olarak okuması nedeniyle bu elifin, vakfta tenvinden bedel olmak üzere mushafta yazılmış bir harf olduğunu ifade etmiştir (Hamed, 1982, s. 245). Buna göre söz konusu harfin, ilgili kelimenin tenvinli okunmasına bağlı olarak kelimenin resminde mevcut olan asli bir harf olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla vakfta veya vaslda bazı kıraat imamları tarafından elifin isbatıyla okunuyor olması bunun, kelimenin asli bir harfi olduğuna delâlet etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de “أَوْ يَغْفُوا” (el-Bakara 2/237), “لَيَنْتَلُوا” (er-Ra'd 13/30), “لَنْ نَدْعُوا” (el-Kehf 18/14), “وَأَنْ أَتْلُوا” (en-Neml 27/92), “لَيَرْبُوا” (er-Rûm 30/39) gibi sonu illetli olan nâkıs muzâri fiillerin müfredinin, resm-i Osmani gereği bulunan sondaki elifler nedeniyle, vakf ve vasl durumu zikredilmeye değerdir. Zira bu eliflerin dikkate alınıp alınmaması bağlamında söz konusu fiillerin vakfında ve vaslında hatalı okuyuşlarla karşılaşılabilir. Bu nedenle vaslda ziyade elife istinaden medli olarak okunması şeklindeki tilavet hatası ihtimalinin önüne geçmek için ülkemiz mushaflarında “vâv” harfinin altına “kasr” ifadesi eklenmiştir. Bu kelimelerin vakfta nasıl okunacağını belirten herhangi bir yönlendirmeye ise yer verilmemiştir. Dolayısıyla anılan fiillerin vaslda ve vakfta okunuş keyfiyetinin nasıl olduğunun bu kısımda hatırlatma sadedinde zikredilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Bu fiillerin sonundaki “vâv” ve “elif” (وا..), söz konusu fiilleri cemi gibi gösteriyorsa da bunların müfred bir kelime olduğu bilinmektedir. Zira anılan fiillerin sonundaki “vâv” harfleri cemi vâvı olmayıp kelimenin asli bir harfidir. Sondaki elifler ise resm-i Osmani gereği yazılmıştır. Bu elifler, med harfi olmadığı için kelime vakf yapıldığında vâv vakf gereği sakın kılınır, buna bağlı olarak med harfine dönüşür ve “أَوْ يَغْفُوا”, “لَيَنْتَلُوا”, “لَنْ نَدْعُوا”, “وَأَنْ أَتْلُوا” ve “لَيَرْبُوا” şeklinde okunur. Vasl yapıldığında ise vâv'ın fethası okunur, med durumu ortadan kalkar ki bu nedenle ilgili fiillerin sonunda kasr uygulanmaktadır.

Sonuç

Hiz. Osman döneminde çoğaltılan mushafların ziyade, hazif, ibdal, fasl-vasl gibi isimlerle anılan kendine özgü bazı imla özellikleri vardır. Resm-i Osmani olarak bilinen bu özelliklere istinaden lafız-telaffuz örtüşmesi söz konusu olmayan bazı kelimelerde Kur'an okuyucusu, tilavet esnasında vakf veya vaslda tereddüt yaşayabilmekte ve hatalı bir tilavette bulunabilmektedir. Bu çalışmada lafız-telaffuz örtüşmesinin bulunmadığı resm-i Osmani gereği elifli yazılan bazı kelimeler özelinde bir inceleme yapılmıştır.

Çalışmada el-Elifâtü's-seb'a olarak bilinen elif ziyadeli yedi kelime üzerinde durulmuştur. Bu itibarla resm-i Osmani gereği elif ziyadeli yazılan bu lafızları kıraat imamları vakfta ittifakla elifin isbatıyla, vaslda ise bazı kıraat imamları elifin isbatıyla bazıları da hazfıyla okumaktadır. Elifin isbatıyla da okunuyor olması dolayısıyla ki söz konusu kelimelerin resminde elif sabit olarak bulunmaktadır. İlgili kelimelerin vakfında ve vaslında kıraat imamlarından nakledilen telaffuz keyfiyetinin bilinmesi sahih bir Kur'an tilaveti bakımından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra araştırmada vakf veya vasl olmak üzere herhangi birinde isbat edilerek okunduğu için anılan eliflerin zaid bir harf olmayıp kelimenin asli bir harfi olduğu vurgulanmaktadır.

İncelemede ele alınan bir diğer husus ise Kur'an'da dört yerde geçen “تَمُودًا” kelimesi ile sonunda elif ziyadesi bulunan bazı nâkıs muzâri fiillerdir. Çalışmada bunların sonunda bulunan eliflerin de resm-i Osmani gereği eklendiği, vakfta ve vaslda dikkate alınmaksızın bir tilavette bulunulması gerektiği hatırlatılmıştır. “تَمُودًا” kelimesini ise kıraat imamlarının çoğu vaslda tenvinli, vakfta elifin isbatıyla okumuştur. Bu elifin vakfta veya vaslda isbat ile okunuyor olması, anılan elifin kelimenin asli bir harfi olduğuna delâlet etmektedir. Bununla beraber bazı kıraat imamlarının vaslda ve vakfta elifin hazfıyla okuyuşu ise kıraatlerde rivayetin esas olduğunu teyit etmektedir. Lafız-telaffuz örtüşmesinin söz konusu olmadığı bu tür kelimelerde, vaslda ve vakfta sadece

resmu'l-mushafın belirleyici olmadığı, kıraat imamlarından nakledilen kıraat rivayetlerinin de bilinmesi ve sahih bir tilavet için vakf veya vaslın buna göre yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak lafız-telaffuz örtüşmesi bulunmayan elif ziyadeli kelimeler özelinde gerçekleştirilen bu inceleme, Kur'an tilavetinde kıraat farklılıklarına dair rivayetleri bilmenin elzem olduğunu ortaya koymaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, “Kıraat İlminde Lafız-Telaffuz Örtüşmesi Bulunmayan Elif Ziyadeli Kelimelerin Vakf ve Vasl Durumu” başlıklı makalenin araştırma, yazarlık ve/veya yayın süreci ile ilgili herhangi bir potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Mali Destek

Yazar bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkı Oranı

Çalışma, yazar tarafından yürütülmüş ve raporlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma kapsamında herhangi bir anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, ya da başka görüşme teknikleri kullanarak katılımcılardan veri toplamadığımı, insan ve hayvanlar üzerinde deney, vb. yapmadığımı, kişisel verilerin korunması kanununu ihlal etmediğimi; bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalardan olduğunu sorumlu yazar olarak beyan ederim.

Kaynakça

- Pâlvî, A. (t.y.). *Zübdetü'l- 'irfân*. el-Mektebetü'l-Hanîfiyye.
- 'Amayra, İ. A., & Seyyid, A. M. (t.y.). *Mu'cemu'l-edavât ve'd-damâir*. Dâru'l-Fikr.
- Bennâ, A. b. M. (1987). *İthâfu'l-fudalâi'l-beşer bi'l-kirââtî'l-erbaate 'aşer*. Dâru Âlemi'l-Kütüb.
- Beyzâvî, N. E. S. A. b. Ö. (1997). *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî.
- Ca'berî, B. İ. b. Ö. (2010). *Hüsnü'l-meded fî ma'rifeti fenni'l-'aded*.
- Cüreysî, M. M. N. (1999). *Nibâyetu'l-kavli'l-müşîd fî 'ilmi't-tecvîd*. Mektebetü's-Safâ.
- Dânî, E. A. O. b. S. (1994). *el-Beyân fî 'addi âyi'l-Kur'ân*.
- Dânî, E. A. O. b. S. (2010). *el-Muknî' fî ma'rifeti mersûmi mesâbihî ehli'l-emsâr*. Dâru't-Tedmûriyye.
- Fârisî, E. A. el-H. b. A. (1983). *el-Hucce li'l-kurrâi's-seb'a*. Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs.
- Ferrâ, E. Z. Y. b. Z. (1983). *Me'âni'l-Kur'an*. Dâru 'Âlemi'l-Kütüb.
- Hâkim el-Cüşemî, E. S. el-M. b. M. b. K. (2019). *et-Tehzîb fî't-tefsîr*. Dâru'l-Kütübî'l-Mısırî-Dâru'l-Kütübî'l-Lübnânî.
- Hamed, G. K. (1982). *Resmu'l-mushaf dirâsetün lugavîyyetün târîhiyyetün*. el-Lecnetu'l-Vataniyye.
- Hamed, G. K. (2016). *el-Müyyesser fî 'ilmi resmi'l-mushafi ve dabtihî*. Merkezü'd-Dirâsât ve'l-Ma'lûmâtî'l-Kur'âniyyeti.
- Hatîb, A. (t.y.). *Mu'cemu'l-kirâât*. Dâru Sa'dî'd-Dîn.
- İbn Abdulkâfi, E.-K. Ö. b. M. (2010). *'Adedu süveri'l-Kur'ân ve âyâtihî ve kelimâtihî ve hurûfihî ve telhâsi Mekkehi min Medenihî*. Mektebetü'l-İmam el-Buhârî.
- İbn Âşûr, M. b. M. et-Tâhir et-Tûnisî. (1984). *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. Dâru't-Tûnusiyye.
- İbn Dehhân en-Nahvî, E. M. S. b. M. (1986). *Bâbu'l-hicâ*. Müessesetü'r-Risâle.

- İbn Ebî Dâvûd, E. A. b. S. b. el-Eş'as es-Sicistânî. (2002). *Kitâbu'l-Mesâhif*. Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye.
- İbn Galbûn, E.-H. T. b. A. (1990). *et-Tezkîre fî'l-kırâati's-semân*.
- İbn Mücâhid, E. B. b. A. b. M. (1972). *Kitâbü's-seb'a fî'l-kırâat*. Dâru'l-Meârif.
- İbn Necâh, E. D. S. (2002). *Mubtasaru't-tebyîn li'hecâi't-tenzîl*.
- İbn Şâzân, E.-A. el-Fadl er-Râzî. (2009). *Suveru'l-Kur'an ve âyâtuhu ve hurufuhu ve nüzüluhu*. Dâru İbn Hazm.
- İbnü'l-Cezerî, E.-H. Ş. M. b. M. (2019). *Neşru'l-kırâati'l-'aşr*. Matbaatu'l-Mushafî Şerîf.
- İsmâîl, Ş. M. (2012). *Resmu'l-mushaf ve dabtuhâ beyne't-tevkîfi ve'l-istilabâtî'l-badîseti*. Dâru's-Selâm.
- Kastallânî, E.-A. A. b. M. b. E. B. (2012). *Letâifu'l-işârât li'fînûni'l-kırâât*. Melik Fehd Mushaf Matbaası.
- Kûfî, Ö. b. İ. (2002). *Kitâbu'l-Beyân fî Şerhi'l-Luma' li'İbni Cinnî*. Dâru Ammar.
- Mârgînî, İ. A. (2011). *Delîlu'l-bayrân 'alâ Mevridi'z-Zam'an*. Merkezu'l-Kırâati'l-Kur'âniyye.
- Maşalı, M. E. (2015). *Kur'an'ın Metin Yapısı Mushaf Tarihi ve İmlası*. Otto Yayınları.
- Mehdevî, E.-A. A. b. A. (2008). *Hicâu mesâhifi'l-emsâr*. Dâru İbni'l-Cevziyye.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, E. M. (1981). *el-Keşf 'an vücihi'l-kırâati's-seb' ve 'ilelîhâ ve hiccibâ*. Müessetü'r-Risâle.
- Mer'âşî, M. E. B. (2008). *Cühdu'l-mukill*. Dâru Ammar.
- Merrâkuşî, E.-A. A. b. el-Bennâ. (1990). *'Unvânu'd-delîl min mersûmi batti't-tenzîl*. Dâru'l-Garbi'l-İslâmî.
- Mersafî, A. es-S. 'Acemî. (t.y.). *Hidâyetu'l-kârî ilâ tecvîdi kelâmi'l-Bârî*. Mektebetü Taybe.
- Muhaysin, M. S. (1997). *el-Mübezzzeb fî'l-kırâati'l-'aşr ve tevcihibâ min tarîki Tayyibeti'n-neşr*. Mektebetü'l-Ezheriyye.
- Nasr, A. K. (1994). *Gâyetu'l-mürîd fî 'ilmi't-tecvîd*.
- Osman, H. Ş. (1998). *Hakku't-tilâveh*.
- Sâlih, A. İ. (2006). *el-Muthaf fî resmi'l-mushaf*. Dâru's-Sahâbe li't-Türâs.
- Savâfî, S. b. R. (2014). *el-Elifâtü's-seb'a fî'l-Kur'âni'l-Kerîm beyne'r-resmi ve'l-kırâeti*. *Mecelletü Külliyyeti's-Şer'ati ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyyeti*, 32(1), 71-110.
- Semîn el-Halebî, E.-'Abbâs Ş. A. b. Y. b. 'Abdiddâim. (t.y.). *ed-Dürü'l-masûn fî 'ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*. Dâru'l-Kalem.
- Süyûtî, E.-F. C. A. b. E. B. (1998). *Hem'u'l-bevâmi' fî şerhi Cem'i'l-cevâmi'*. Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Şemlûl, M. (2006). *İ'câzî resmi'l-Kur'âni ve İ'câzî't-tilâveti*. Dâru's-Selâm.
- Tavîl, A. b. A. b. M. A. (1999). *Fennü't-tertili ve 'ulûmihî*.
- 'Ukaylî, İ. b. Z. b. A. (2009). *Mersûmu batti'l-Mushaf*. Dâru Tayyibe.
- Üşmûnî, A. b. M. (2002). *Menâru'l-büddâ fî beyâni'l-vakfi ve'l-ibtidâ*. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Zeccâc, E. İ. İ. (1988). *Me'âni'l-Kur'an ve i'râbuhu*. Âlemu'l Kütüb.
- Zemahşerî, E.-K. C. M. b. Ö. b. M. (1998). *el-Keşşâf 'an hâkâiki gâvâmi'zî't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fî vücihi't-te'vîl*. Mektebetü'l-Ubeykân.

EXTENDED SUMMARY

The copies of the Qur'an reproduced by Caliph Uthman, known as the Masāhif-i 'Uthmāniyya, possess certain unique orthographic features. As is well known, writing consists of symbols (*remiz*) representing the sounds of the pronounced letters. In principle, the written form of a word should correspond to its pronunciation in both the identity and number of letters, without any addition (*ziyāda*), omission (*ḥadhf*), substitution (*ibdāl*), or similar changes. In this context, although most of the words in the Qur'an conform to Resm-i Qiyāsī, which reflects the conformity between the written form and pronunciation, there are also cases in which this correspondence is not possible. This occurs due to particular features of Resm-i 'Uthmānī, the orthographic style specific to the Masāhif-i 'Uthmāniyya, including additions, omissions, substitutions, and variations in the separation or connection of words (*faṣl-waṣl*). In some words of the Qur'an, the letters do not always correspond precisely to the pronunciation; sometimes the written form does not match the way the word is pronounced, and sometimes the pronunciation does not fully reflect the written form. In other words, for some Qur'anic words, the written form may contain either more or fewer letters than are actually pronounced. The Masāhif-i 'Uthmāniyya have certain unique features regarding the relationship between written form and pronunciation. Indeed, six main rules related to Resm-i 'Uthmānī are mentioned, including: the omission or affirmation of a letter, its addition or reduction, writing a letter in place of another (substitution), writing the *hamẓah* in the form of the preceding letter type, writing two words either together or separately (*waṣl-faṣl*), and writing a word according to one of two different Qirā'āt (recitations).

In the recitation of the Qur'an, *waqf* and *wasl* are performed in accordance with the written form of the word. Therefore, affirming a letter that is present in the script and omitting a letter that is not written is a requirement of following the written text. Indeed, except for specific cases determined by transmitted narrations, *waqf* is generally dependent on the written form.

In some of the words that end with an additional *alif*, the *waqf* and *wasl* practices transmitted from the Qirā'āt Imams may differ depending on whether they conform to or diverge from the written form of the word. Since, according to some Qirā'āt Imams, there is no exact correspondence between the written form and the pronunciation, if one is not familiar with the relevant narrations, errors in *waqf* or *wasl* may occur in these words. Therefore, this study has chosen to focus on analyzing specific words that contain an additional *alif*, which are considered likely to lead to recitation errors during *waqf* or *wasl*:

1) The seven words known in the science of Qirā'āt as "al-Alifāt as-Sab'a" include the first-person singular pronoun "أَنَا" (*ana*), the phrase "لَكِنَّا" (*lakinnā*)—which is formed by combining the conjunction "لَكِنْ" (*lakin*) with "أَنَا" (*ana*)—the words "الظُّنُونَا" (*az-ḡunūnā*), "الرَّسُولَا" (*ar-rasūlā*), and "السَّبِيلَا" (*as-sabīlā*) from Surah Al-Ahzab, as well as "سَلَا سِلَا" (*salāsilā*) and "قَوَارِيرَا" (*qawārīrā*) from Surah Al-Insan. Due to the Resm-i 'Uthmānī, all of these seven words contain an additional *alif* at the end. Since the written form and pronunciation do not fully correspond, these *alifs* may lead to recitation errors during *waqf* (pause) or *wasl* (continuation).

2) The word "ثَمُودَا" (*Thamūdā*), which appears in four different surahs of the Qur'an, is another example of a word that, according to the Resm-i 'Uthmānī, has an additional *alif* at the end. Therefore, it is important to be aware of the different recitation practices transmitted by the Qirā'āt Imams concerning both the pausing and the joining forms of these words.

This study examines the recitation quality of the aforementioned words, which are likely to cause errors in recitation during *waqf* and *wasl* due to the presence of additional *alifs*. Since there is no exact correspondence between the written form and pronunciation in these cases, and since the narrations regarding the *waqf* and *wasl* of these words are not fully known, mistakes in recitation may occur in Qur'an reading lessons. For this reason, the study aims to familiarize readers with the various readings transmitted by the Qirā'āt Imams, especially concerning whether or not the additional *alif* should be taken into account during *waqf* or *wasl*. Due to this feature, it is believed that a study analyzing the *waqf* and *wasl* conditions of these particular words will be beneficial for Qur'an recitation practice.